

Hoe apostolisch is het Apostolisch Genootschap anno 2021?

In dit artikel pleit de auteur voor het handhaven van het woord 'apostolisch' in de naam van het Apostolisch Genootschap

Truus Bouman-Komen

1. Inleiding
2. De geschiedenis van het woord 'apostolisch'
3. De gevoelswaarde van het woord 'apostolisch'
4. Hoe is het Apostolisch Genootschap anno 2021 'apostolisch'?

1. Inleiding

Sinds 2016 staat er in een van de zangbundels van het Apostolisch Genootschap een lied waarin sprake is van 'apostolische levensidealen'. Het luidt:

Kiezen voor de liefde

Uit eerbied en erkenning
voor het wonder van het leven
te kiezen voor een levensstijl
geënt op dankbaarheid;
en vertrouwend op mijzelf
en mijn eigen moog'lijkheden
te kiezen voor een Werk
dat naar meer levenskunst mij leidt.

Uit eerbied en erkenning
voor de kracht van de gemeenschap
te kiezen voor een plaats daarin
die leeftocht vraagt en geeft;
en bezield door
apostolische levensidealen
te kiezen voor de liefde
die de wereld nodig heeft.¹

Dit vrij nieuwe lied vond snel weerklank bij velen. Maar vast niet bij iedereen, want er gaan regelmatig stemmen op om het woord 'apostolisch' uit de naam van het Apostolisch Genootschap te elimineren.

In de jaren 90 van de vorige eeuw vond ikzelf ook dat het woord 'apostolisch' uit de naam van het genootschap zou moeten verdwijnen. Daarna ben ik langzaam van mening veranderd. Dat komt ten eerste door mijn religie-historisch onderzoek, ten tweede door de veranderingen in het Apostolisch Genootschap, ten derde door groeiende waardering van buitenstaanders voor het zich veranderende Apostolisch Genootschap, ten vierde door mijn contacten met leden van de Nieuw Apostolische Kerk en de Gemeente van Apostolische Christenen², en ten vijfde door mijn

¹ Lied nr. 118, bundel "Gemeenschapsliederen", Baarn 2016.

² Dit artikel berust hoofdzakelijk op: T. [G.H.] Bouman-Komen; *Tweeduizend jaar apostolische veelkleurigheid. Zoektochten van bevlogen mensen*. Utrecht 2020. Daar zijn uitgebreide verwijzingen naar literatuur te vinden. De literatuurlijst is behalve in het boek ook te vinden op:

www.vanoosbreestichting.nl/siteassets/documenten/boeken---samenvattingen/tjav-literatuurlijst.pdf.

De Nieuw-apostolische Kerk, de Gemeente van Apostolische Christenen en het Apostolisch Genootschap zijn alle drie voortgekomen uit de Hersteld Apostolische Zendingsgemeente in de Eenheid de Apostelen. Zie: Bouman-Komen 2020, 237-263.

eigen psychische ontwikkeling. Deze vijf processen voltrokken zich min of meer gelijktijdig en beïnvloedden elkaar.

Wat het eerste punt, mijn religie-historisch onderzoek, verwijs ik naar mijn in 2009 verschenen proefschrift "Bruderliebe und Feindeshaß"³ en mijn boek "Tweeduizend jaar apostolische veelkleurigheid",⁴ dat in april 2020 verscheen. Ik ontdekte tijdens mijn onderzoek dat het woord 'apostolisch' helemaal niet uitsluitend bij de bewegingen en organisaties hoort die uit de 'Catholic Apostolic Church' zijn ontstaan. Voordien wist ik dat niet. Het woord stamt uit het begin van de tweede eeuw en wordt door tal van religieuze richtingen sindsdien gebruikt. Ook ontdekte ik dat de 'Catholic Apostolic Church' slecht één van vele vernieuwingsbewegingen was waarbij telkens weer teruggegrepen werd op de tijd en de uitingen van de Bijbelse apostelen.

Als tweede oorzaak van mijn gewijzigde opvattingen noemde ik de veranderingen binnen het Apostolisch Genootschap. Deze zijn in 2020 door Frederique Demeijer in haar proefschrift bondig verwoord als: " 'Van God als Apostel' naar religieus humanisme".⁵ Vanuit andere bronnen en vanuit een ander perspectief zijn de ontwikkelingen tot het jaar 2011 beschreven door Berry Brand.⁶ In het boek in wording van Jelly Hamstra-Bravenboer, dat over apostolischen in de 20ste eeuw gaat, tekent het begin van de door Frederique Demeijer verwoorde ontwikkeling zich af.⁷ Bovendien zijn de wijzigingen in liedteksten tussen 1951 en heden een klinkend bewijs van de veranderingen.⁸

Op het derde, vierde en vijfde punt, dus op de mate van positieve naamsbekendheid, op mijn contacten met apostolischen van andere richtingen, en op mijn eigen psychische groeiproces kom ik in de loop van dit artikel te spreken. Ook zal ik daar nog iets meer vermelden over mijn studie (het eerste punt) en de ontwikkelingen in het genootschap (het tweede punt).

Mijn gevoelens bij het woord 'apostolisch' zijn in eerste instantie door het vergaren van kennis van negatief naar positief verschoven. Ik heb dit als een verrijkend en bevrijdend proces ervaren. In dit artikel wil ik enkele hoofdlijnen van die kennis met anderen delen, in de hoop dat het ook hen verrijkt en bevrijdt, en dat het toch in ieder geval verhelderend is voor discussies over het woord 'apostolisch' in de naam van het Apostolisch Genootschap.

³ T. [G.H.] Bouman-Komen; *Bruderliebe und Feindeshaß. Eine Untersuchung von frühen Zinzendorf-Texten (1713-1727) in ihrem kirchengeschichtlichen Kontext.* Hildesheim / Zürich / New York. 2009.

⁴ Bouman-Komen 2020.

⁵ F.A. Demeijer; *Over apostolisch-zijn gesproken. Zes generaties lidmaten over de rol van het Apostolisch Genootschap in hun leven.* Utrecht 2020, blz. 148-149.

⁶ B. Brand; *Nieuw licht op oude wegen. De wegen die de apostolische beweging volgde vanaf de oorsprong (circa 1830) tot Het Apostolisch Genootschap anno 2011.* Delft 2013. Let wel: In de optiek van Brand bestaat 'de apostolische beweging' sinds ca. 1830. In mijn optiek zijn tijdens het pinksterfeest kort na de dood van Jezus van Nazareth de eerste apostolische bewegingen ontstaan en zijn dat er gedurende de daaropvolgende twintig eeuwen steeds meer geworden.

⁷ Het boek van Jelly Hamstra Bravenboer heeft de werktitel *Lichtdragers; apostolischen in de twintigste eeuw.* Het gaat over herinneringen van lidmaten aan gewoontes, ervaringen en voorvallen in het Apostolisch Genootschap. Mogelijk verschijnt het nog in 2021.

⁸ In de maandbladen van het Apostolisch Genootschap hebben sinds 1984 tal van artikelen gestaan over tekstwijzigingen van liederen. Over ditzelfde onderwerp zie: J. Giskes, "Vrolijk juichend kan het klinken; het maakt ons soms ook stil". Muziek in Het Apostolisch Genootschap'. In: *Een vonk die het hart raakt. Lezingen bij het vijftig jarig jubileum van Het Apostolisch Genootschap.* Baarn 2001, 114-134. Over de oorsprong van een aantal liederen zie: A. Lammertsma; *De apostolische beweging: een overzicht van de herkomst van het liedgoed en het gedachtegoed tussen 1826 en 1946.* Mei 2017.

<https://www.vanoosbreestichting.nl/boeken/>, doorklikken naar 'apostolische bewegingen'. Je kunt ook zelf een onderzoekje doen door één lied te kiezen en te kijken welke wijzigingen daarin sinds 1951 zijn aangebracht.

2. De geschiedenis van het woord 'apostolisch'

Het woord 'apostolisch' ontstond rond het jaar 100 en is afgeleid van het Griekse *apostellein* dat 'uitzenden' betekent. Een apostel is iemand die uitgezonden wordt met een opdracht, of iemand die zich geroepen voelt tot een taak in de wereld. 'Apostolisch' betekent: zoals apostelen of van apostelen afkomstig.⁹

Na de dood van de Bijbelse apostelen werd er nog veel over hen verteld, maar niemand had ze zelf gekend. De mensen vroegen zich af wat er van de tegenstrijdige verhalen waar was en wat het 'ware' apostolische was. Sindsdien is die vraag een bron van conflicten, maar ook een bron van inspiratie.

De conflicten hadden verschillende oorzaken.

Het christendom verspreidde zich in de eerste eeuwen over gigantische gebieden. Waar het kwam, vermengde het zich met de plaatselijke cultuur. Daardoor vertoonde het een grote verscheidenheid.

Ook de Bijbel zelf bevat stof voor conflicten. De apostelen moesten de wereld intrekken om de liefde uit te dragen, maar ook om het geloof in de wederkomst van Christus te verkondigen. Die twee componenten stonden soms op gespannen voet met elkaar. De mensen uit die tijd herkenden de apostelen aan de wonderen die zij verrichtten, maar er waren ook schijnapostelen die fascinerende trucs uithaalden: hen moest je haten. Die oproep tot haat en het geruzie over wat echt of onecht was, zette de liefde onder druk.¹⁰ Spanning tussen het betonen van naastenliefde aan alle mensen en het 'zuiver houden' van het geloof bestaat tot op de dag van vandaag.¹¹

In de eerste eeuwen werd er onder andere gestreden over de vragen of er één God was of twee, namelijk een Goede God en een god van het kwaad, en of Jezus 'mens' of 'God' was. In een langdurig proces kwamen de geloofsbelijdenissen van Nicea (325), Nicea en Constantinopel (381) en Chalcedon (451) tot stand. Hieruit ontwikkelde zich de 'Apostolische Geloofsbelijdenis', die nog steeds in verschillende kerken wordt beleden. Daarin is sprake van de drie-eenheid van de almachtige God en Vader, diens Zoon Jezus Christus en de Heilige Geest. In het westen werd dit de norm voor apostoliciteit.¹²

De belijdenissen zijn echter door compromissen en onder druk van de keizer bedacht. De keizer wilde namelijk eenheid in zijn rijk. Eenheid van geloofsovertuiging zag hij als een middel daartoe. Geloof laat zich echter niet van bovenaf opleggen. Al aan het begin van de vierde eeuw was het christendom in Armenië tot staatsgodsdienst uitgeroepen. De zo ontstane Armeens Apostolische Kerk noemt zich zo, omdat zij gesticht zou zijn door de apostelen Taddéüs en Bartholemeüs. Deze kerk onttrok zich aan de bepalingen van de grote concilies.¹³

Van meet af aan tot de dag van vandaag is het een strijdpunt of alleen de Bijbelse apostelen 'echte' waren; en of dat de 12 zijn die in het Westen als apostelen vereerd werden, of ook de 'zeventig' die in Lucas 10,1 worden genoemd. Weer anderen meenden en menen dat apostelen te allen tijde door de Heilige Geest konden worden geroepen. Dat was immers ook, na de dood van Jezus, met Paulus gebeurd.¹⁴

⁹ Bouman-Komen 2020, 13 en 277.

¹⁰ Bouman-Komen 2020, 24-25,

¹¹ Bouman-Komen 2020, hele boek.

¹² Bouman-Komen 2020, 27-41.

¹³ Bouman-Komen 2020, 35-41.

¹⁴ Bouman-Komen 2020, 19, 30, 130, 173-178, 202.

Volgens de roomse traditie zijn alleen de Bijbelse twaalf de echte apostelen. De apostelen Paulus en Petrus worden als de grondleggers van de rooms-katholieke kerk beschouwd. Daarom noemt deze kerk zich ook 'apostolisch'. De apostolische gaven zijn volgens de rooms-katholieke leer door Petrus en Paulus op de door hen gewijde bisschoppen overgedragen, en die droegen ze weer over op hun opvolgers. Dit heet de 'apostolische successie'. Apostolische gaven worden in deze opvatting gekoppeld aan de ambtsdragers van het georganiseerde kerkinstituut. Omdat de pausen als de opvolgers van de apostelen Petrus en Paulus worden beschouwd, heet alles wat met de paus te maken heeft 'apostolisch': de apostolische zegen, de apostolische stoel, de apostolische nuntius.¹⁵

In andere richtingen is apostoliciteit juist gebonden aan directe ingevingen vanuit de hemel. Alle mensen zouden zulke ingevingen kunnen krijgen, niet alleen ambtsdragers. In die zin beschouwde Perzische Mani (216-ca. 277) zich als een nieuwe apostel. In de achttiende eeuw had de radicaal-piëtistische Christoph Schütz in zijn kringen de reputatie dat hij een apostel was. Bij de stichting van de 'Catholic Apostolic Church' meende men dat de nieuwe apostelen door middel van profeten door de Heilige Geest geroepen waren. In de laatste decennia zijn er nieuwe richtingen in de Pinksterbewegingen die zich 'apostolic' noemen en 'apostles' als geestelijke leiders hebben.¹⁶

Gedurende de hele kerkgeschiedenis herhalen zich processen van verstarring en vernieuwing. Al in de eerste eeuwen ontwikkelde de kerk zich tot een instituut, waarin het dikwijls meer om geld en macht ging dan om het heil van de gelovigen. Telkens als dit gebeurde, ontstonden er groeperingen die terug wilden naar het 'apostolische leven', dat wil zeggen: terug naar liefde en eenvoud en naar de raadgevingen van Jezus aan zijn apostelen, terug naar authentieke, zelf doorleefde religieuze ervaringen. Van daaruit kwam men telkens tot een eigentijdse interpretatie van de Bijbel.

Dit gebeurde in de middeleeuwen onder andere in kloosterorden of door heremieten, mystici, Boheemse Broeders, Waldenzen, Katharen en anderen groeperingen of individuen.¹⁷ In de zestiende eeuw doorbraken de grote reformatoren de structuren van de katholieke kerk. Voor hen lag het apostolische niet in de apostolische successie, maar in het kennen en naleven van de Bijbelse boodschap. Zij bevorderden dat gewone mensen deze zelf konden lezen. Hoewel voor alle reformatoren de Bijbel centraal stond, verschilden hun interpretaties ervan.¹⁸

Als reactie op de reformatie kwamen er ook binnen de rooms-katholieke kerk hervormingen op gang. Misstanden bij het gebruik van de aflaat werden teruggedrongen. In oude en nieuwe kloosterorden kwam het apostolische leven met zijn kernwaarden van liefde en eenvoud weer centraal te staan.¹⁹

Na de reformatie raakten de protestanten steeds meer verdeeld. Zwinglianen, lutheranen en calvinisten formuleerden elk hun eigen geloofsleer. De gelovigen moesten die tot in detail onderschrijven. Contact met andersdenkenden moest vermeden worden. Er trad weer verstarring op.²⁰

In de zeventiende en achttiende eeuw bliezen piëtisten het dode geloof van mensen die alleen uit sleur naar de kerk gingen, nieuw leven in. Dit deed zich zowel bij katholieken als protestanten voor. Het woord 'piëtist' is afgeleid van het Latijnse 'pietas', dat 'vroomheid' betekent. Vroomheid in de goede zin van het woord betekent dat je met je hele hart wilt leven overeenkomstig je

¹⁵ Bouman-Komen 2020, 33, 55.

¹⁶ Bouman-Komen 2020, 30, 130, 173-178, 202.

¹⁷ Bouman-Komen 2020, 45-82.

¹⁸ Bouman-Komen 2020, 83-106.

¹⁹ Bouman-Komen 2020, 108.

²⁰ Bouman-Komen 2020, 107-120.

geloofsovertuiging. Zulke vroomheid komt van binnenuit en wordt door liefde gedragen. Er bestaat ook schijnvroomheid, die voortkomt uit angst en machtsmisbruik.²¹

Ook onder de piëtisten traden verstarring en verdeeldheid op. Dat leidde in de negentiende eeuw tot nieuwe opwekkingsbewegingen. Eén van de vele is de 'Catholic Apostolic Church', waarbinnen de processen van verstarring, verdeeldheid en afsplitsingen zich herhaalden.²²

Rond het jaar 1900 ontstonden over de hele wereld Pinksterbewegingen. Pinkstergelovigen zagen – evenals leden van de 'Catholic Apostolic Church' in haar beginjaren - apostoliciteit vooral in het vervuld zijn van de Heilige Geest. Daarop baseerden ze hun profetieën en het kunnen verrichten van genezingen.²³

Overigens waren er in de negentiende eeuw mensen die zich van de kerk afkeerden en zich tóch de woorden 'apostel' en 'apostolisch' toe-eigenden: socialisten en marxisten. Karl Marx had al in 1844 de godsdienst 'opium van het volk' genoemd. De communisten en de meeste socialisten namen die opvatting in de jaren erna over. Veel communistische en socialistische leiders waren echter domineeszones. Hun behoefte om de onderdrukten te helpen ging regelrecht terug op de lessen die Jezus zijn apostelen gaf. Daarom is het niet zo gek dat de twaalf politici die in 1894 de Sociaal Democratische Arbeiderspartij (SDAP) oprichtten, de twaalf apostelen genoemd werden.²⁴ In het socialisme ligt het apostolische in het solidair zijn met de minder bedeelden en het uitdragen en realiseren van idealen: gelijke kansen voor iedereen.

Het woordenboek Van Dale geeft dan ook aan dat de woorden 'apostolisch' en 'apostel' niet aan religie gebonden hoeven te zijn. Iemand kan een vredesapostel zijn. Wie iets 'met apostolische ijver' doet, doet dat met de gedrevenheid als die van de Bijbelse apostelen. In die zin gebruikt Harry Mulisch het woord 'apostolisch' als karakterisering van Fidel Castro en Che Guevara.²⁵

3. De gevoelswaarde van het woord 'apostolisch'

Behalve een betekenisinhoud en een ontstaansgeschiedenis heeft een woord ook een gevoelswaarde. Dit is zeker het geval bij het woord 'apostolisch'. Het gevoel dat je erbij hebt, hangt nauw samen met de betekenis die je eraan geeft en de associaties die je erbij hebt.

Omdat er zoveel strijd is geweest over de 'ware' inhoud van het woord 'apostolisch', schuwen de reguliere protestantse kerken het om zich zo te noemen. Maar een predikant van deze kerken zei me ooit: "We nóémen ons níét apostolisch. Maar wie wil er nu niet apostolisch zín en apostolisch dóén! Dat willen we allemaal".

Deze predikant behoorde tot de kring van kerkhistorici van de VU waarvan ik jarenlang deel heb uitgemaakt. In 2014 heb ik hun verteld over het boek dat ik wilde schrijven over 2000 jaar apostolische veelkleurigheid. Ik deed het met gêne, omdat ik me over een aantal aspecten van het Apostolisch Genootschap schaamde. Dat was in eerste instantie het lange sterfbed van sektarische trekken bij een aantal leden van het genootschap, hun vasthouden aan een exclusiviteitsgedachte en hun normatieve en dogmatische denken. Dit heeft mij persoonlijk en vele anderen getraumatiseerd.

²¹ Bouman-Komen 2020, 121-169.

²² Bouman-Komen 2020, 171-194.

²³ Bouman-Komen 2020, 195-209.

²⁴ Bouman-Komen 2020, 233 met noot 302, en noot 300 op blz. 230.

²⁵ Bouman-Komen 2020, 282.

De tweede apostel Slok was er wel al in 1984 mee begonnen om die sektarische trekken af te bouwen, de exclusiviteitsgedachte te ontcrachten en ruimte te scheppen voor ondogmatisch denken en handelen.²⁶ De apostelen Riemers en Wiegman zetten dat voortvarend voort. Maar een religieuze gemeenschap kan zijn als het supercontainerschip dat in het voorjaar van 2021 vastzat in het Suezkanaal: je trekt zo'n gevaarte niet zo snel los en koerswijzigingen kunnen pas als er weer ruimer vaarwater is. Veranderingsprocessen, zoals die welke in 1984 binnen het Apostolisch Genootschap in gang zijn gezet, duren lang en gaan gepaard met tegenstrijdigheden, concessies en wrijving. Niet alleen dringt het binnen een geloofsgemeenschap slechts langzaam en met horten en stoten door dat er een nieuwe, frisse wind waait, maar ook erbuiten loopt de beeldvorming vaak sterk achter op de ontwikkelingen erbinnen.

Daar kwam nog bij, dat ik vanuit het Apostolisch Genootschap van de jaren 60-70 ten diepste heb meegekregen dat je je als lidmaat niet ongestraft met theologie bezig kon houden. De overheersende opvatting was toen dat apostolisch-zijn een kwestie van 'aanvoelen' en van 'het hart' was, en dat kennis van zaken koud intellectualisme in de hand zou werken, en dus een gevaar voor 'het Werk' zou zijn.²⁷

Bovendien moesten officiële kerken vroeger niets van de nieuw-apostolische bewegingen hebben. Ik was bevreesd dat ik tijdens die bijeenkomst in de VU in 2014 op die weerstand zou stuiten. Het bleek echter dat geen van de hoog- en zeergeleerde aanwezigen het raar vond dat ik apostolisch was. Integendeel: verschillenden van hen hadden positieve ervaringen met leden van het Apostolisch Genootschap. Dat er af en toe hier en daar charismatische leiders opstaan, zoals apostel L. Slok er een was, vonden ze niet gek. Dat is vaker voorgekomen in de kerkgeschiedenis. Kerkhistorici kennen niet alleen de nadelen van charismatisch leiderschap, maar ook de voordelen.

De grondleggers van de 'Catholic Apostolic Church', de stichters van haar afsplitsingen en ook de eerste apostel Slok staan in een lange traditie. Ook zij wilden terug naar de liefde en eenvoud van de raadgevingen die Jezus van Nazareth aan zijn apostelen gaf.

Merkwaardig is de uitleg die de eerste apostel Slok in latere jaren aan het woord 'apostolisch' ging geven: apostolisch is 'van de Apostel'. Als je het over eigenschappen of producten van apostelen hebt is 'van de apostel' niet verkeerd: 'apostolische ijver, apostolische brieven, apostolische opdrachten, apostolische gaven' ... Zodra echter mensen als eigendom van de apostel beschouwd worden, vind ik dat in hoge mate kwalijk. Toen deze uitleg van het woord in mijn omgeving op de voorgrond trad, had ik dan ook een heel negatief gevoel bij dat woord. Achteraf zie ik dat dit hoorde bij het proces van verstarring dat zich ook in het Apostolisch Genootschap voltrok.

Door mijn studie leerde ik een heel andere invulling van het woord 'apostolisch' kennen, een invulling die mijn volledige sympathie had.

²⁶ Hiervan getuigen onder andere de weekbrieven van 17-5-1992, 24-5-1992, 28-6-1992, 30-8-1992 en 6-9-1992. Deze gaan over de zomerconferenties in Wolfheze. Kernwoorden daarin zijn: nieuwe aanpak, eigen verantwoordelijkheid, geloof in eigen kracht en onbevangenheid als van een kind, creativiteit, nieuwe mogelijkheden in jezelf en in elkaar, het gevoel opnieuw geboren te zijn.

²⁷ In de weekbrieven van 28-8-1962 en 22-8-1982 heeft de eerste apostel Slok het over theologie. Beide keren in negatieve zin. De tweede apostel Slok associeert theologie in de weekbrief van 10-11-1991 nog met intellectualisme. In latere weekbrieven uit hij zich in positieve zin over veranderingen in de theologie die bezieling en liefde centraal stellen. Zie de weekbrieven van 20-11-1992, 6-2-1994 en 13-5-2001. Hoewel de tweede apostel Slok toen al nieuwe gedachten over theologie had, bleef het oude vooroordeel nog lang bij een groot deel van de leden hangen.

Die sympathie werd versterkt door herstelde contacten met familieleden van ‘de andere kant’. Na de splitsing in 1946 had ik tientallen jaren geen contact met hen. Maar op den duur leerde ik een aantal van hen kennen. Dat ging ongeveer gelijk op met het leggen van contacten met andere leden en leidinggevendenden van de Nieuw-Apostolische Kerk en de Gemeente van Apostolische Christenen. Hen zocht ik op voor het schrijven van mijn boek over tweeduizend jaar apostolische veelkleurigheid.

Ik was niet het enige lid van het Apostolisch Genootschap dat toenadering zocht met broeders en zusters van de andere richtingen. In 2016 organiseerden twee leden van de Van Oosbreestichting en een lid van de Nieuw-Apostolische Kerk gezamenlijk een historische bijeenkomst om te herdenken dat apostel L. Slok in 1946 geroepen werd. Het vond plaats in het gebouw van de Nieuw-Apostolische Kerk aan de Johannes Geradtsweg in Hilversum.

Er waren sprekers van de Nieuw-Apostolische Kerk en het Apostolisch Genootschap, het publiek bestond uit leden van beide organisaties, leden van de Gemeente van Apostolische Christenen en andere geïnteresseerden. Op deze informatieve dag herkenden velen elkaar in een levenshouding van “immer moedig voorwaarts”, “bidden en werken”, van intens medeleven en een onvoorwaardelijke liefde en hoogachting voor wie dan ook.

In 2018 was er door de stichters van de facebooksite NAKHolland een gesprek georganiseerd tussen theologisch geïnteresseerden van de Nieuw-Apostolische Kerk en het Apostolisch Genootschap. Het vond plaats in het gebouw Amsterdam-Slotervaart van het Apostolisch Genootschap. De conclusie was dat er theologisch een onoverbrugbare kloof is tussen de geloofsbelijdenis van de Nieuw-Apostolische Kerk en de geloofsinhoud van het Apostolisch Genootschap, maar dat er in levenshouding, oogopslag en manier van doen overeenkomsten zijn als bij een eeneiige tweeling.

Die apostolische levenshouding is mij zeer dierbaar, en daarmee het woord ‘apostolisch’ ook.

Dat neemt niet weg dat er mensen zijn die doodongelukkig worden van het woord ‘apostolisch’. Het boek ‘Apostelkind’ van Renske Doorenspleet getuigt daarvan.²⁸

Er zijn mensen die beschroomd zijn om zich nog ‘apostolisch’ te noemen na het lezen van het boek of door de media-aandacht die het boek heeft gehad. Dat is voor hen een reden om op naamsverandering aan te dringen. Er zijn echter ook mensen, zo bleek tijdens de digitale ‘Paasvergadering’ van 14 april 2021, die naamsverandering zouden opvatten als een poging tot verdoezeling van het verleden. Daarom lijkt het mij níét goed om vanwege het boek ‘Apostelkind’ de naam van het genootschap te wijzigen. Het lijkt me beter om integer begrip te tonen voor beschadigde leden en ex-leden, ervoor te zorgen dat de verstikkende patronen uit het verleden niet meer ontstaan, en zelfbewust te laten zien welke positieve power het genootschap van nu heeft.

In de inleiding van dit artikel schreef ik al dat mijn gevoel over het woord ‘apostolisch’ ook door mijn psychische ontwikkeling is veranderd. Voor mijn eigen traumaverwerking was het van belang om, onder professionele begeleiding van buiten het genootschap, niet alleen te bezien hoe het Apostolisch Genootschap mij heeft bekneld en beschadigd, maar vooral ook wat het mij aan goeds heeft meegegeven. Anders dan Renske Doorenspleet heb ik, geboren in 1947, als kind het vurig idealisme uit de begintijd van het genootschap meegekregen. Ik ben gepakt door de

²⁸ R. Doorenspleet; *Apostelkind. In de greep van een gesloten genootschap*. Amsterdam 2020. In mijn eigen boek heb ik dat van Renske Doorenspleet niet kunnen vermelden omdat mijn tekst al in het voorjaar van 2019 af was. Het maken van de registers, het stroomlijnen van de noten en het grafisch ontwerp heeft vele maanden geduurd. Gedurende al die tijd kon ik niets meer toevoegen. Onze boeken zijn vrijwel gelijktijdig verschenen.

heilige wil van velen om aan een nieuwe wereld te werken, een wereld waarin nooit meer oorlog zou zijn. En ik heb ervaren hoe mensen vanuit dat ideaal in liefde met elkaar omgingen.

Voor mij begon de knel pas toen ik een jaar of zestien was, dus rond 1963, maar toen ook hevig. Vanaf 1965 voelde ik wel al ruimte in de Kring van Apostolische Studerenden uit die tijd. Groot was dan ook mijn verdriet om het conflict tussen de eerste apostel Slok en Louwrens Menges, en om de verstarring die in het genootschap om zich heen greep.

Sinds 1980 tot nu was ik door mijn deelname aan diverse liedtekstgroepen nauw betrokken bij de wijzigingen van het gedachtegoed van het genootschap. Dat heeft mij van veel beknelling bevrijd. Voor mij was het ook een verlossing dat de tweede apostel Slok in 1988 het taboe doorbrak dat tijdens de eerste apostel Slok op professionele psychotherapie of psychiatrische hulp lag. Een 'echte' apostolische had dat niet nodig, meende de eerste apostel Slok. Zijn opvolger stelde echter onomwonden dat in veel gevallen professionele hulp beter is dan de goedbedoelde raad van een ondeskundige voorganger. Van hen verwachtte hij wel liefdevolle bemoediging, maar dan zonder vooroordelen en zonder de strategie van de professionele therapeuten te doorkruisen.²⁹

Voor mij was het dus goed en van groot belang om onder professionele begeleiding het goud uit de begintijd terug te halen, en om niet alleen de nadelen van het charismatisch leiderschap van de eerste apostel Slok te bezien, maar ook wat hij me aan positieve krachten en waarden heeft meegegeven. Hij heeft me evenzeer gebouwd als bekneld. Als ik alleen naar zijn negatieve kanten zou kijken, zou ik niet alleen hem geen recht doen, maar zou ik ook zelf maar een half mens zijn.

Het goede uit het verleden bezien is voor de een 'een beetje stof van het goud afblazen', voor de ander 'klompen goud uit de goot halen' en voor weer een ander 'goudkorreltjes in de modderstroom zoeken met eindeloos geduld en eindeloos zeven en spoelen'. Voor de een is het dus veel moeizamer dan voor de ander. Voor mij ligt het ongeveer tussen de klompen goud uit de goot rapen en het moeizame zeven van de modderstroom. Maar voor mij was het wel de moeite waard. Of het dat ook voor een ander is, kan alleen die ander zelf beoordelen.

Hoezeer ik vanuit mijn eigen religieuze trauma's die van anderen begrijp, en hoe dapper ik het ook vind dat Renske Doorenspleet ze verwoord heeft, ik constateer wel dat haar boek zich eenzijdig op het negatieve richt en geen inzicht in historische processen geeft. Het zij zo.

Het is dan wel zo dat het Apostolisch Genootschap in het achterliggende jaar veel negatieve publiciteit heeft gehad. Maar ik zie ook veel positieve gevoelens van buitenstaanders ten aanzien van het genootschap en zijn leden.

Ik zei al dat ik in 2014 in de contacten met mijn mede-onderzoekers op de theologische faculteit van de VU ondervond dat het Apostolisch Genootschap niet meer raar werd gevonden. De tweede apostel Slok is er al mee begonnen om bewust met het genootschap naar buiten te treden. Dat bleek onder andere uit de opening van een Expositie- en Documentatiecentrum in Enkhuizen in 1992.³⁰

²⁹ Dag van Verbondsvernieuwing, in: *Ons Weekblad* Jaargang 94, Nr. 15, 17.4.1988, blz. 116-124, in het bijzonder 123. Pasen 1988. Dag van Verbondsvernieuwing. Vervolg, in: *Ons Weekblad* Jaargang 94, Nr. 32, 17.4.1988, blz. 260-264, in het bijzonder 262. Dag van Verbondsvernieuwing 1989. Vervolg, in: *Ons Weekblad* Jaargang 95, Nr. 33, 17.4.1988, blz. 258-262, in het bijzonder 262.

³⁰ Het Expositie- en Documentatiecentrum werd geopend door de burgemeester van Enkhuizen. Aanwezig waren naast leidinggevend van het Apostolisch Genootschap ook vertegenwoordigers van een aantal instanties en van de pers. Zie: Brand, B.L., Niessen, E. & Westrenen, A.J. van, (Red.). 1992. Een

Leden van het genootschap gingen samenwerken met leden van andere richtingen in organisaties als Amnesty International, de Voedselbank, plaatselijke raden van kerken en de humanistische alliantie. Zij leerden elkaar daar waarderen en begrijpen. Op academisch niveau kwamen er ook steeds meer contacten tussen leden van het genootschap en mensen van erbuiten.

Aan wie het tóch moeilijk vindt om te zeggen dat hij of zij 'apostolisch' is, zou het lucht kunnen geven als ze kortweg kunnen zeggen, lid of sympathisant van het Apgen te zijn. Rob Tijdeman stelde dit in juli 2018 al voor.³¹ Daarbij, argumenteert hij, kan 'Apostolisch Genootschap' als officiële naam gehandhaafd blijven en hoeven de statuten niet veranderd te worden.

Rob Tijdeman schreef dit al toen hij nog niet kon vermoeden dat er door het boek van Renske Doorenspleet veel negatieve publiciteit over het Apostolisch Genootschap zou komen. Er zijn namelijk ook nog andere redenen waarom leden van het genootschap van het woord 'apostolisch' af willen. De argumenten die ik heb gehoord zijn: 'We hebben niets meer met de Bijbel en de geschiedenis', en 'Het is zo moeilijk uit te leggen'.

Het woord schrappen omdat je de Bijbelse erfenis niet herkent, berust op onbewustheid. De weekbrieven, richtlijnen en liederen staan vol van verwijzingen naar de Bijbel. Ik vind dit dus óók geen goede reden.

En als je het woord zou willen schrappen omdat het voor buitenstaanders ingewikkeld is, is het wellicht zinvol om eerst voor jezelf duidelijk neer te zetten wat het woord 'apostolisch' inhoudt en in hoeverre het Apostolisch Genootschap in die zin apostolisch is.

4. Hoe is het Apostolisch Genootschap anno 2021 apostolisch

Als je opnieuw inhoud wilt geven aan een onduidelijk geworden woord, is het van belang om eerst eens te kijken naar de oorspronkelijk betekenis van het woord.

'Apostolisch' is: van apostelen afkomstig of zoals apostelen.

Dat klinkt simpel, maar is ingewikkeld geworden doordat de invulling van 'zoals apostelen' door de eeuwen heen zo verschillend is geworden. In mijn boek beschrijf ik die diversiteit als:

- 1. Uitdragen van het geloof in de wederkomst van Christus, hetzij letterlijk zoals in de Bijbel beschreven, hetzij als een geloof in de terugkeer van de gezindheid van Christus in de samenleving.*
- 2. Leven zoals de apostelen dit deden, bijvoorbeeld zonder bezit of met vrijwillig op zich genomen ontberingen.*
- 3. Uitdragen van de levenshouding die Jezus van Nazareth predikte en voorleefde. Werken aan liefde en vrede is een onderdeel daarvan.*
- 4. Begiftigd zijn met de gaven van de Heilige Geest, hetzij zoals in de Bijbel genoemd, hetzij door inspiratie in algemenere zin.*
- 5. Geroepen zijn tot een heilzame missie in de wereld, hetzij in de vorm van georganiseerde zending of missie, hetzij persoonlijk in het leven van alledag.³²*

ongekend werk. Documentairetentoonstelling in het expositie- en documentatiecentrum van het apostolisch genootschap te Enkhuizen. Zie ook: weekbrieven van 28-6-1992, 5-7-1992 en 12-7-1992.

³¹ <https://www.vanoosbreestichting.nl/blogs/>.

³² Bouman-Komen 2020, 277-283.

Je kunt je het apostolische door de eeuwen heen voorstellen als een enorme taart, zo een met vele lagen. Voor mijn boek heb ik uit elke laag een puntje bekeken. Het Apostolisch Genootschap kun je zien als een mespuntje uit de bovenste laag van de taart.

Geen enkele apostolische organisatie heeft alle hierboven genoemde kenmerken. Dus hoeft het Apostolisch Genootschap ze ook niet allemaal te hebben om zich 'apostolisch' te mogen noemen.³³

De Bijbelse boodschap is in het Apostolisch Genootschap sinds 1951 voortdurend hertaald. Voor het laatst in de tekst "Wat geloven wij".³⁴ Hierin vind je de kenmerken terug van het grote gebod dat Jezus aan zijn toehoorders gaf:

Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dat is het grootste en eerste gebod. Het tweede is daaraan gelijk: heb uw naaste lief als uzelf.³⁵

Er zijn leden van het genootschap die liever de woorden 'Heer' en 'God' niet meer gebruiken omdat ze buiten het genootschap dikwijls verbonden worden met een Godsbeeld wat binnen het genootschap verdwenen is. Andere leden van het genootschap hechten wel aan het woord 'God'. Het is een bondig woord dat omvattender is dan 'Oerbron', 'Levenskracht', 'Liefdemacht'. In "Wat geloven wij" wordt uitgelegd:

Als [= indien] we het woord 'God' gebruiken, doen we dat om een naam te geven aan wat ons overstijgt en ontroert, om zo, binnen de menselijke werkelijkheid, ruimte te maken voor het onzegbare.

Het liefhebben van God is hertaald als:

De schepping ervaren we als een niet te bevatten mysterie, dat ons met ontzag vervult.

De verbinding tussen het eerste en het tweede deel van het grote gebod luidt:

Omdat we geloven dat alle leven uit één oorsprong voortkomt, willen we elk mens als gelijkwaardig zien en steeds weer zoeken naar wat ons verbindt.

Toen ik een kind was, concludeerde mijn omgeving uit de Bijbelse boodschap dat je jezelf moet wegcijferen en dat je je beter kunt laten slaan dan je verdedigen. Door voortschrijdend psychologisch inzicht en door invloeden van onder andere mindfulness en door veranderde maatschappelijke structuren is dat veranderd. Tegenwoordig overheerst het besef dat je van jezelf mag houden, móét houden, om ook je medemens te kunnen liefhebben. Daarmee is het genootschap niet verwijderd, maar juist teruggekeerd naar het grote gebod. Daar staat nergens dat je jezelf moet achterstellen!

In 'Wat geloven wij' zijn een aantal van de door mij genoemde apostolische kenmerken terug te vinden. Het tweede deel van kenmerk 1, kenmerk 3 en kenmerk 5 zijn te vinden in:

We (...) willen in liefde werken aan een menswaardige wereld.

³³ Bouman-Komen 2020, 277-283.

³⁴ 'Wat geloven wij'. Zie apgen.nl/over-ons/veelgestelde-vragen/#religieus-humanistisch.

³⁵ Mt. 22.37-40. Vergelijk Mc. 12.28-34.

Kenmerk 4, het begint met gaven en het geïnspireerd worden vindt zijn weerslag in:

We geloven dat de macht waaruit alles ontstaan is, ook in mensen werkzaam is en tot uitdrukking kan komen in liefdevol handelen. (...)

We ontlenen ons vertrouwen aan het vermogen om in alle levensomstandigheden een liefdevol mens te zijn of opnieuw te worden.

‘Opnieuw beziend of geïnspireerd’ worden is een thema dat in vele liederen van het Apostolisch Genootschap aanwezig is.

Niet alleen de tekst “Wat geloven wij” getuigt van zijn Bijbelse wortels. Met Pasen, Pinksteren en Kerst staat de Bijbelse boodschap centraal. Deze wordt geïnterpreteerd overeenkomstig het huidige wereldbeeld. Dat is niet nieuw in de geschiedenis. Al in de 19^e eeuw stelde een groep theologen in Groningen al dat de Bijbel niet letterlijk genomen hoeft te worden. Grote bekendheid kreeg een eeuw later Rudolf Bultmann met zijn stelling dat de moderne mens alleen nog maar door de Bijbel geïnspireerd kan worden, als hij haar beschouwt als een verzameling mythes en doordringt tot de kern van deze verhalen.³⁶

In de weekbrieven worden vaak gelijkenissen uit de Bijbel aangehaald, evenals de Bergrede en het loflied van Paulus op de liefde. Het is een selectie uit de vele Bijbelteksten. Andere delen worden gemeden, maar ook dat is alle christelijke richtingen eigen: ze kiezen allemaal dié gedeeltes die bij hen passen. In het steeds weer geïnspireerd worden door Bijbelse verhalen is punt 3 van de door mij genoemde apostolische kenmerken ten volle aanwezig.

Dit alles is naar mijn mening voldoende om het woord ‘apostolisch’ in de naam van het Apostolisch Genootschap te behouden. Te meer omdat geen enkele organisatie die de apostolische boodschap wil uitdragen alle door mij genoemde kenmerken heeft.

Het Apostolisch Genootschap put al tientallen jaren ook uit andere bronnen dan de Bijbel. Daarom vind ik het woord ‘compassie’ mooi. Het verbindt het Apostolisch Genootschap met andere richtingen. Karen Armstrong heeft immers aangetoond dat compassie een grondwaarde is in alle wereldreligies en een aantal andere levensbeschouwingen. Al die richtingen hebben echter ook hun eigen specifieke kenmerken en hun eigen geschiedenis. Zo ook het Apostolisch Genootschap. Daarom moet het ook een naam hebben waarmee het zich van andere richtingen onderscheidt en waarin zijn historie te herkennen is.

Het Apostolisch Genootschap deelt haar ideaal om in liefde aan een menswaardige wereld te werken met andere religieuze en levensbeschouwelijke organisaties. In dit genootschap is dit ideaal voortgekomen uit een eeuwenoude apostolische traditie, waarvan het nog steeds kenmerken heeft, ook al is het genootschap vrijzinnig geworden en noemt het zich tegenwoordig een plaats voor religieus-humanistische zingeving. Als je het woord ‘apostolisch’ zou schrappen uit de naam van het genootschap, zou je het van zijn wortels lossnijden.

Ik pleit voor het behoud van het woord ‘apostolisch’ in de naam van het Apostolisch Genootschap. Tegelijk hoop ik dat allen die dit ook willen zich zacht opstellen tegenover degenen die dat níét willen. Belangrijker dan de naam is het ideaal van de liefde.

³⁶ Bouman-Komen 2020, 215-220, 231.

De liefde is geduldig en vol goedheid. De liefde kent geen afgunst, geen ijdel vertoon en geen zelfgenoegzaamheid. Ze is niet grof en niet zelfzuchtig, ze laat zich niet boos maken...³⁷

Dat betekent dat we naar elkaar luisteren en dóórvragen: waarom wil je het woord 'apostolisch' weg, of: waarom wil je het behouden? Wat versta je onder 'apostolisch'? Wat voor gevoel heb je erbij? Bij welke buitenstaanders vind je weerstand tegen over het woord 'apostolisch' of tegen het Apostolisch Genootschap, bij welke buitenstaanders vind je er juist sympathie voor?

En als iemand mij vraagt waarom het Apostolisch Genootschap 'apostolisch' heet, dan zeg ik:

Het Apostolisch Genootschap komt voort uit de joodse en christelijke traditie. Het is vrijzinnig geworden met een religieus-humanistisch karakter. De leden willen, zoals destijds aan de Bijbelse apostelen is opgedragen, liefde in de wereld aan het woord laten komen.

© G.H. Bouman-Komen

E-mail: boumanko@dds.nl

Truus Bouman studeerde germanistiek, was docent Duits en promoveerde in 2009 bij de theologen van de VU op een kerkhistorisch onderwerp waarin broederliefde en haat centraal staan. Van haar hand verscheen in 2020 het boek *Tweeduizend jaar apostolische veelkleurigheid. Zoektochten van bevlogene mensen*. Zij is lidmaat van het Apostolisch Genootschap.

³⁷ I Kor 13,4-5.